

Výklad pojmu zpřístupňování díla podle § 23 autorského zákona

Ivo Telec*

Při podání následujícího výkladu pojmu zpřístupňování díla podle § 23 autorského zákona mám na mysli nový český zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Dílčí otázka, kterou mám na mysli, někdy vyvolává v praxi jisté pochyby. Proto je vhodné a účelné se jí zabývat z hlediska interpretačního.

I.

Nejen autor, ale podobně i výkonný umělec a majitel dalších souvisejících práv podle autorského zákona má státem přiznáno, krom jiného, zákonné majetkové právo užít ideální statek. Toto právo spočívá v tom, že nositel práva je oprávněn svůj ideální statek užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto

* Doc. JUDr. Ivo Telec, CSc., Katedra občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

práva (smluvní licenci). Jiná osoba může beze smluvního oprávnění užít chráněný statek pouze v případech, kdy je tak dovoleno autorským zákonem čili na základě taxativně pojatých zákonných licencí. (Od výjimečné a v praxi nepoužívané úřední licence překladatelské podle mezinárodní smlouvy pro zjednodušení upouštím.)

Právo dílo užít je stanoveno taxativně v § 12 odst. 4 aut. zák. Mimo jiné sem patří též právo na sdělování díla veřejnosti [§ 12 odst. 4 písm. f) aut. zák.].

Pro právo na sdělování zaznamenaného výkonu veřejnosti platí obdobně ustanovení § 18 až 23 aut. zák., která se jinak týkají způsobů užití literárních, jiných uměleckých a vědeckých děl.

Jedním ze způsobů sdělování díla veřejnosti je též provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23 aut. zák.).

Tento způsob užití díla – a obdobně jiného příslušného ideálního předmětu – je legálně definován jako provozování rozhlasového či televizního vysílání chráněného předmětu, jímž se rozumí zpřístupňování daného předmětu vysíláním rozhlasem či televizí pomocí přístroje technicky způsobilého k příjmu rozhlasového či televizního vysílání. – Srv. § 23 aut. zák.

V praxi se jedná zejména o přednášení nebo o předvádění chráněných předmětů vysílaných rozhlasem nebo televizí zákaznické veřejnosti pomocí rozhlasového nebo televizního přijímače umístěného například v hotelových pokojích nebo v restauračních či jiných provozovnách určených zákaznické veřejnosti.

Nejde přitom o samotné vysílání díla rozhlasem nebo televizí [§ 12 odst. 4 písm. f) bod 2. a § 21 aut. zák.], které je zcela jiným způsobem užití. Nejde ani o zpřístupňování chráněného předmětu veřejnosti tak, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou síť (§ 18 odst. 2 aut. zák.). V případě přijímačů v hotelovém pokoji jednak chybí příslušná síť, jednak nejde o přístup v místě a čase podle vlastní volby kohokoli. Přístup je omezen jen zákazníka a na otvírací dobu a na umístění hotelu.

II.

K užití díla provozováním rozhlasového nebo televizního vysílání díla pomocí přístroje musí uživatel získat smluvní licenci. Zpravidla se tak děje na základě hromadné licenční smlouvy, resp. kolektivní licenční smlouvy uzavřené s kolektivním správcem příslušného majetkového práva výkonného umělce.

S veřejnoprávním rozhlasovým nebo televizním poplatkem nemá daný soukromoprávní vztah nic společného.

III.

Z hlediska provozovatelovy povinnosti získat smluvní oprávnění (licenci) je nerozhodné, zda na straně zákaznické veřejnosti došlo ke spotřebě uživatelovy (provozovatelovy) nabídky, anebo nikoli. Uživatelem chráněného předmětu ve smyslu autorského zákona není až konečný spotřebitel (zákaznická veřejnost), nýbrž provozovatel daného předmětu, jímž je například hoteliér, hostinský apod.

Situace je zde podobná jako je tomu i u jiných způsobů užití chráněných předmětů. Kupříkladu nakladatel, který hodlá nabízet knižní rozmnoženiny jím vydaného literárního díla veřejnosti tím, že je umístí na svůj knižní pult, musí k tomu získat smluvní licenci k rozšiřování díla. Toto oprávnění musí mít bez ohledu na to, zda si nabízené knihy někdo skutečně koupí, či nikoli anebo zda si je někdo alespoň prohlédne, či nikoli. Je přitom ve smyslu autorského zákona nerozhodné, zda zákaznická veřejnost má ke knihám přístup samoobslužný nebo jiný.

Podobně tomu je například i u hracích automatů, kdy licenci k provozování zaznamenaného výkonu ze zvukového nebo zvukově obrazového záznamu pomocí přístroje musí získat provozovatel, a to bez ohledu na to, zda si někdo ze zákaznické veřejnosti skutečně hrací skříň samoobslužně zapne, či nikoli.

Stejně tak například i u rozhlasového nebo televizního vysílání samého nehraje z hlediska naplnění pojmového znaku „zpřístupňování“ chráněného předmětu ve smyslu autorského zákona žádnou roli to, kolik lidí si skutečně zapnulo rozhlasový nebo televizní přijímač. K vysílání, a tudíž ke zpřístupňování by došlo i tehdy, kdyby si hypoteticky nikdo přijímač nezapnul.

V takových případech se vždy jedná o „zpřístupňování“ chráněného předmětu veřejnosti, které ve smyslu autorského zákona nastává již uvedením předmětu do obchodního oběhu, resp. umístěním rozhlasového nebo televizního přijímače či hrací skříň v provozovně tak, že zákaznická veřejnost si může sama přístroj uvést do chodu. Zda tak zákaznická veřejnost skutečně učiní, nebo nikoli je stejně tak nevýznamné jako to, zda si zákaznická veřejnost prohlédne nebo koupí nabízenou knihu či zda skutečně někdo navštíví výstavu výtvarných děl apod.

Klíčovým pojmem, o který zde jde, je pojem uživatele, neboť jde o užití chráněného předmětu, přičemž osobou uživatele je ten, kdo chráněný předmět *nabízí či jinak zpřístupňuje* veřejnosti.

Uživatel již tím, že umístí přístroj do hotelového pokoje sleduje svůj hospodářský prospěch a zároveň svou soutěžní výhodu spočívající v komfortnější službě, přičemž náklady s tím spojené uživatel zpravidla kalkuluje do ceny ubytovací, popř. stravovací služby.

IV.

Pojem „zpřístupňování“ chráněného předmětu je opakovaně použit v autorském zákonu jako všeobecný legislativně-právní pojem, pokud jde o legální definice způsobů užití chráněných předmětů.

Pro výklad tohoto pojmu je rozhodující účel, který je na straně uživatele sledován. Účeloslovně, teleologicky vzato, proto platí, že sleduje-li uživatel zpřístupnění chráněného předmětu veřejnosti tím, že veřejnosti nabídne k použití rozhlasový nebo televizní přijímač či hrací přístroj apod., pak již k této své nabídce musí získat smluvní licenci, protože již samou nabídkou lze sledovat vlastní hospodářský prospěch z cizích práv.

Uvedený teleologický výklad je podpořen též analogicky. Per analogiam legis se opírá o ustanovení § 14 odst. 1 in fine aut. zák., a to též ve spojení s § 74, 78, 82 a 86, které se týká rozšiřování chráněných statků.

Podle tohoto ustanovení jde o „zpřístupňování“ díla již samotným nabízením například knih k prodeji. U jiných způsobů užití pak jde analogicky taktéž o „nabízení“ – a tudíž již o „zpřístupňování“ –, a to formou „umístění“ pomocných přístrojů v provozovnách apod.

Použití analogie legis nebrání žádná skutečnost, která by snad rozšiřovací způsob užití oddělovala od ostatních způsobů užití tak, že by v jednom případě „zpřístupňování“ již zahrnovalo nabízení, zatímco v ostatních případech by to bylo vyloučeno.

Analogicky lze poukázat též na definici obchodního využití zvláštního předmětu duševního vlastnictví, jímž je topografie polovodičového výrobku. Podle § 2 odst. 2 zákona č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění pozdějšího předpisu, se obchodním využitím rozumí mj. „nabídka“ výrobku. Z hlediska právovédné metodiky výkladu právních předpisů nemá žádný význam, že cit. ust. obsahuje účelovou definici pouze pro účely cit. zvláštního zákona. Právovédně vzato není aplikace analogické metody ničím vyloučena. Naopak je zde, alespoň částečně, podpořena uplatněním též systematické metody, protože práva duševního vlastnictví navzájem tvoří ucelený legislativní systém, který je dán jejich shodnou povahou a účelem. To, co platí pro jeden prvek daného systému, platí i pro jeho prvek jiný.

Na podporu lze odkázat též na § 13 písm. a) a c) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, a to pokud jde rovněž tak o „nabízení“ výrobků.

Rovněž tak platí, že užíváním průmyslového vzoru se rozumí „nabízení“ výrobku. Viz § 19 odst. 1 zákona č. 207/2001 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Dále viz § 19 odst. 1 písm. c) zákona o ochraně práv

k odrůdám (zák. č. 408/2000 Sb.), ve znění pozdějších předpisů, pokud jde o „nabízení“ rozmnožovacího materiálu k prodeji.

V rámci daného systému se navíc vždy jedná o práva k výtvorům, což navzájem podporuje vzájemnou podobnost.

Podobně a systematicky též viz § 14 odst. 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů, kdy se jedná rovněž tak o „nabízení“ výrobků.

Skutečnost, zda zákaznická veřejnost využila nabídky, nebo nikoli spadá do hospodářského rizika uživatele.

Kupříkladu nakladatel musí mít smluvní licenci k rozmnožování a rozšiřování díla i tehdy, jestliže by mu celý náklad díla zůstal na skladě jako neprodejný. Hospodářské nebezpečí, které je s užitím díla spojeno, nese vždy uživatel. Majitel práva se na tomto nebezpečí ovšem může podílet dohodou o výnosové odměně, která odvisí od hospodářského úspěchu nebo neúspěchu uživatele; například závisí na prodejnosti rozmnouženin díla.

V.

Práva související s právem autorským, stejně jako právo autorské samo, je státem chráněno již před hrozbou neoprávněného zásahu. Samotné umístění přijímače uživatelem chráněného statku však není pouhou hrozbou zásahu, nýbrž jeho dokonáním. Ten, kdo zasáhl (zásah dokonat), je totiž provozovatel (hoteliér, hostinský apod.), nikoli až jeho zákazník. Samo umístění rozhlasového nebo televizního přístroje či hrací skříně v provozovně znamená dokonání neoprávněného zásahu formou dokonané nabídky, podobně jako je tomu například u neoprávněného vyložení knižního díla na pultu samoobslužné prodejny. (Od zvláštního případu zákonného vyčerpání práva na rozmnožování pro zjednodušení věci upouštím.)

Z hlediska vzniku soukromoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do chráněného předmětu ve smyslu autorského zákona je proto nerozhodné, zda zákaznická veřejnost skutečně využila uživatelské nabídky a v jakém rozsahu (četnosti apod.) se tak stalo. K naplnění skutkové podstaty této odpovědnosti došlo již učiněním nabídky veřejnosti umístěním přístroje k jeho samoobslužnému použití.

To, zda zákaznická veřejnost nabídky skutečně využila a v jakém rozsahu, stejně jako to, kolik přístrojů bylo uživatelem veřejnosti nabídnuto, se řadí pouze mezi okolnosti konkrétního případu, které mají vliv na formu zadostiučinění a jde-li o zadostiučinění peněžité, též na jeho výši. Sám vznik soukromoprávní odpovědnosti však nijak neovlivňují.

Z hlediska smluvního pak může mít zmíněný rozsah užití vliv na dohodu o výši odměny za licenci,

a to jako určitý hospodářský ukazatel, který je záhodno smluvně zohlednit.

VI.

To, co je výše uvedeno o právu autorském platí obdobně o právu výkonných umělců (§ 74 aut. zák.), o právu výrobce zvukového záznamu (§ 78 aut. zák.) a o právu výrobce zvukově obrazového záznamu (§ 82) a samozřejmě o právu autorském podle hlavy I. autorského zákona, z něhož jsou úpravy pro další práva vyvozeny.

VII.

Závěrem lze shrnout: Pojem „zpřístupňování“ díla nebo jiného ideálního statku, jak je použit v ustanovení § 23 aut. zák., zahrnuje již uživateli nabídku samooblužné služby spočívající v nabídce uvedení přístroje do chodu tím, že uživatel umístí přístroj kupříkladu v hotelovém pokoji (provozovně).

Pro vznik soukromoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do práva chráněného autorským zákonem je v této souvislosti bezvýznamné, zda k využití nabídky ze strany zákaznické veřejnosti skutečně došlo, či nikoli.